AUTORITATEA JUDECĂTOREASCĂ ŞI UNELE CERINŢE ÎNTRU REALIZAREA AUTENTICĂ A ACTULUI DE JUSTIŢIE:
REGLEMENTĂRI LEGALE ŞI ABORDĂRI TEORETICE

Alexandru ARSENI,
doctor în drept, conferenţiar universitar
Nicolae GHEDROVICI,
magistru în drept

REZUMAT

Prezenta lucrare include reglementări legale și abordări teoretice care descriu autoritatea judecatorească, în general, și cerințele întru realizarea autentică a actului de justiție, în special. Studiul conține identificarea terminologiei și definirea autorității judecătorești; specificul activității judecătorești; formarea continuă a judecătorilor. Rolul crescând al autorității judecătorești, ca rezultat al creșterii numărului de demersuri ale cetățenilor către puterea judecătorească determină și scopul studiului: a examina autoritatea judecătoresacă ca ramură a puterii de stat, ca o veritabilă instituție a dreptului constituțional, în integritatea sa complexă. În acest context, ca mijlocitor al înfăptuirii justiției apare judecătorul care, în scopul de a-și realiza imputernicirile într-un mod echidistant și profesionist, participă activ la formarea sa continuă.

Cuvinte-cheie: autoritate judecătorească, drept constituțional, stat de drept, act de justiție, organe judecătorești, formare continuă.

SUMMARY

The present paper includes in itself legal regulations and theoretical approaches which describe the judicial authority, in general, and the requirements for the authentic realization of the act of justice, in special. The study includes the identification of terminology and the definition of the judicial authority; the specific feature the judicial activity; the continuous formation of judges. The growing role of the judicial authority, in the result of the growing number of the request of citizens determines the aim of the study: to examine the judicial authority as a branch of the state ca power, as a veritable institution of constitutional justice, in its complex integrity. In this context, the judge appears as an intermediary in the accomplishment of justice care, in order to realize his mandate in an equidistant and professional way, actively participates in the continuous training.

Keywords: judicial authority, constitutional law, legal state, act of justice, judicial bodies, continuous training.

Motto: *Fiat justiţia pereat mundus*[3].

Fenomenul complex „putere de stat” constituie obiectul de reglementare al dreptului constituţional. Iar statul de drept şi democratic are la bază un şir de principii constituţionale, inclusiv cel al separării puterilor în stat – în putere legislativă, putere executivă şi putere judecătorească.

Tot mai pronunţate sunt demersurile cetăţenilor către puterea judecătorească privind restabilirea drepturilor lor legitime, încălcate, inclusiv de autorităţile statului.

Aceasta denotă rolul crescând al puterii judecătoreşti, al instanţelor judiciare implicate în săvârşirea actului de justiție, în edificarea, în consecinţă, a statului de drept şi democratic, în asigurarea respectării demnităţii umane, a drepturilor şi a libertăţilor personalităţii umane ca valori supreme garantate de către stat.

Din aceste considerente, studiul ştiinţific al autorităţii judecătoreşti ca instituţie distinctă a dreptului constituţional se impune cu necesitate.

Scopul studiului este de a examina autoritatea judecătorească drept ramură a puterii de stat în integratitatea sa complexă, ca o veritabilă instituţie a dreptului constituţional. Acest scop îl vom materializa studiind reglementările legale, în primul rând, a celor constituţionale şi, respectiv, abordările doctrinelor constituţionale.

1. Identificarea terminologiei şi definirea autorităţii judecătoreşti

Astăzi întâlnim sintagmele: „putere judecătorească’’ , „autoritare judecătorească”, „putere jurisdicţională”, „autoritate jurisdicţională”.

Aşa, spre exemplu, în art. 6 din Constituţia Republicii Moldova, întâlnim expresia „putere judecătorească”, iar capitolul IX, titlul II din Constituţie este intitulat „Autoritatea judecătorească”[1].

Respectiv, nici doctrina constituţională nu înregistrează unanimitate, plecând de la considerarea tuturor acestor sintagme ca sinonime, până la utili-

zarea doar a uneia dintre ele. Spre exemplu, V.Popa subliniază că „termenul de autoritate sau putere judecătorească/jurisdicţională atestă faptul că organele competente din această structură participă la realizarea puterii de stat, activitatea jurisdicţională fiind al treilea component al ei, dacă ne vom conduce de principiul separării puterilor în stat”[2].

După cum vedem, autorul pune semnul egalităţii între aceste patru sintagme. Pe când Ion Guceac utilizează doar sintagma „puterea judecătorească” ca parte a suveranităţii ori a puterii de stat şi o consecinţă a fi „dreptul unei societăţi organizate, al unui stat de a împărţi dreptatea”[3]. Termenul „putere judecătorească” este utilizat de autor frecvent[4].

În doctrina românească, acest subiect este examinat doar de către Ioan Muraru, potrivit căruia denumirea „autoritate judecătorească evocă foarte clar justiţia, ca funcţie distinctă şi ca sistem distinct”[5].

Dezvoltând ideea, constituţionalistul percepe, în aşa caz, termenul „justiţie” în două sensuri. Într-un sens, prin justiţie înţelegem sistemul organelor judecătoreşti, iar într-un al doilea sens, înţelegem activitatea de soluţionare a proceselor civile, administrative, comerciale, penale, de muncă etc., de aplicare de sancţiuni, de restabilire a drepturilor şi intereselor legitime încălcate[6].

La rândul său, constituţionalistul I. Guceac vede în „puterea judecătorească” „un comportament al puterii de stat care reprezintă dreptul unei societăţi organizat în stat de a asigura dreptatea şi echitatea socială, precum şi protecţia drepturilor legitime ale societăţii”[7].

În ceea ce ne priveşte, considerăm că aceste sintagme nu sunt sinonime. Astfel sintagmele „putere judecătorească” şi „putere jurisdicţională” exprimă/ sunt caracteristicile imanente statului ca instituţie şi care se materializează de la sine, ci numai prin intermediul unor organisme instituţionalizate numite şi „autorităţi”.

Iată din ce considerente termenii „autoritate judecătorească” şi „autoritate jurisdicţională” sunt adecvaţi menirii lor pentru a pune în practică „puterea judecătorească” nepalpabilă în esenţa ei.

Considerăm că autoritatea judecătorească reprezintă unitatea corpului de magistraţi (judecători), încadraţi în sistemul distinct al organelor judecătoreşti, chemaţi prin realizarea puterii judecătoreşti, în conformitate cu prevederile Constituţiei şi altor legi, să săvârşească actul de justiţie, să facă dreptate.

În limbaj obişnuit, a face justiţie înseamnă a face dreptate. Într-o definiţie doctrinară, noţiunea de justiţie „semnifică, de fapt, actul de dreptate înfăptuit de magistrat în litigiul ce opune două părţi cu interese contrarii, litigii cu a cărui soluţionare a fost sesizat, potrivit procedurii legale”[8].

2. Specificul activităţii judecătoreşti

Statul de drept ca atare a devenit de neconceput fără justiţie, lipsa justiţiei veritabile însemnând arbitrariu şi nedreptate. Dacă „viaţa socială trebuie să se desfăşoare potrivit constituţiei şi legilor, în mod firesc trebuie să existe o funcţie (o putere, o autoritate), care să le cunoască şi să le poată interpreta şi aplica concret atunci când sunt încălcate, când deci drepturile şi libertăţile cetăţenilor sunt periclitate, neglijate”[9].

Această funcţie a fost şi este încredinţată unei autorităţi distincte, învestită cu puteri statale care-i dau eficienţă şi care trebuie să fie independentă şi imparţială. De altfel, este „îndeobşte cunoscut şi admis că nu poţi fi judecător în propria cauză, pentru că, obiectiv, poţi fi nici independent, nici imparţial. Actul de justiţie poate fi înfăptuit numai de un al treilea”[10].

Prin actul de justiţie, înfăptuit în numele legii, judecătorul stabileşte ce este legal şi ce nu concură cu prevederile legale, restabileşte drepturile încălcate şi sancţionează juridic pe cel vinovat”[11].

Aşa, potrivit art.120 din Constituţia Republicii Moldova, „este obligatorie respectarea sentinţelor şi a altor hotărâri definitive ale instanţelor judecătoreşti, precum şi colaborarea solicitată de acestea în timpul procesului, al executării sentinţelor şi a altor hotărâri judecătoreşti definitive”.

Concepută astfel, ca o funcţie realizată independent şi imparţial, justiţia s-a impus ca o idee şi o realitate în care oamenii cred că-i poate apăra, atunci când drepturile lor legitime sunt încălcate, ca similarul dreptăţii mereu triumfătoare. Latinii spuneau *„Fiat stitiapereat mundus”* (justiţia să-şi urmeze cursul ei, chiar dacă lumea ar fi să piară). Acest dicton a devenit preferat în legătură cu justiţia. Semnificaţia acestui dicton este aceea „că precum veşnica dreptate a dumnezeirii e neclintită în fermitatea ei, dezvăluindu-se în orice condiţii, chiar ale prăbuşirii întregii lumi, tot aşa judecătorul care se ocupă de anume caz trebuie să-l ducă la bun sfârşit şi să-l rezolve după cum îl îndeamnă ştiinţa şi conştiinţa, chiar dacă între timp ar veni sfârşitul lumii cu toate grozăviile sale”[12].

3. Formarea continuă a judecătorilor

Institutul Naţional al Justiţiei, potrivit art. 2 din Legea nr. 252-XVI din 06.06.2006, este o instituţie

publică care realizează atât instruirea candidaţilor la funcţiile de judecător şi procuror, precum şi perfecţionarea profesională (instruirea continuă) a judecătorilor şi procurorilor, şi a altor persoane care contribuie la înfăptuirea justiţiei.

Institutul Naţional al Justiţiei activează conform unui program din cadrul căruia judecătorii şi procurorii îşi pot selecta anumite teme, dar care trebuie să acumuleze 40 de ore anual. În acelaşi timp, Consiliul Institutului (organul suprem de conducere) este în drept să stabilească teme obligatorii atât pentru judecători, cât şi pentru procurori.

Conform prevederilor art. 16[1] alin. (1) lit. f) din Legea nr. 514-XIII din 07.07.95 , de competenţa preşedinţilor instanţelor judecătoreşti ţine şi asigurarea specializării şi perfecţionării profesionale a judecătorilor instanţei. Adică, preşedinţii instanţelor judecătoreşti urmăresc ca judecătorii să urmeze procesul de formare continuă.

La prima vedere, din punctul de vedere al reglementărilor legale, totul stă bine. Dar urmează totuşi a defini categoria „drepturi" – ce înţelege ştiinţa în acest domeniu.

Potrivit art. 14 alin. (1) lit. e) din Legea nr. 544-XIII din 20.07.1995, judecătorii au dreptul să beneficieze de instruire continuă în mod gratuit, în limitele stabilite de lege.

Dacă judecătorul doreşte să treacă instruirea continuă, apoi Institutul Naţional al Justiţiei, la demersul preşedintelui de instanţă îi creează condiţiile pentru realizarea dreptului său. Considerăm că această prevedere lasă la discreţia judecătorului performanţa sa, ceea ce poate influenţa negativ asupra veridicităţii actului de justiţie.

Redacţia veche a art. 15 alin. (4) prevedea că judecătoriii erau obligaţi să studieze şi să generalizeze practica judiciară.

În calitate de propuneri, considerăm necesară includerea în art. 15 al Legii nr. 544- XIII din 20.07.95 a obligaţiei judecătorului de a se încadra periodic în procesul de formare continuă.

Note:

[1] *Constituția Republicii Moldova* // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.1, august 1994.

[2] Popa V., *Drept public*, Chișinău, 1998, p.381.

[3] Guceac I., *Evoluția constituționalismului și a organizării de stat în Republica Moldova* // Costachi Gh., Guceac I., *Fenomenul constituționalismului în evoluția Republicii Moldova spre statul de drept*, Tipografia Centrală, Chișinău, 2003, p.136.

[4] Guceac I., *Curs elementar de drept constituțional*, Chișinău, 2004, p.420.

[5] Muraru I., *Drept constituțional și instituții politice*, Actami, București, 1998.

Ibidem.

[7] Guceac I., *Curs elementar de drept constituțional*, p.420.

[8] Ionescu Cr., *Tratat de drept constituțional contemporan*, All Beck, București, 2003, p. 745.

[9] Muraru I., *op. cit.*, p.147.

[10] *Ibidem*.

[11] Ionescu Cr., *op. cit.,* p. 745.

[12] Citat după: Muraru I., *op.cit.*, p.147.